

Rapportörer

BPOS = Per-Olof Bengtsson, BZZS = Per-Eric Betzholtz, ELHS = Claes Eliasson, FAZS = Markus Franzén, FYKS = Ingemar Fryklund, JHES = Henrik Jeansson, JOHS = Roland Johansson, KJCS = Clas Källander, LKHS = Hans Lindmark, LNHS = Henrik Lind, LTSS = Mats

Lindeborg, OLBS = Bo Olsson, RYRS = Nils Ryrholm, SIRS = Ingvar Svensson (Staffanstorp), SNÖ = Svensk Nattpjärls Övervakning, SVNS = Ingvar Svensson (Österslöv), THMS = Erik Tham

Europeiska korthuvudmalar

Bengtsson, B. Å. 1997. *Scythrididae*. Microlepidoptera of Europe vol. 2. Apollo Books, Stenstrup, Danmark. 301 s. Kan beställas från: Apollo Books, Kirkeby Sand 19, DK-5771 Stenstrup, Danmark. Fax 00945-45 62 26 37 80. Pris 500 DKK + porto.

Den som intresserar sig för enbart nordiska insekter klarar sig fortfarande utmärkt bra med Bengt Åke Bengtssons nu mer än tio år gamla bestämningsverk över de nordeuropeiska korthuvudmalarna, ingående som volym 13 i Fauna Entomologica Scandinavica. Där finns endast 35 arter att hålla reda på mot 237 i det nya arbetet. Men i en tid då många utvidgar sin verksamhet över större delar av Europa, borde den här boken vara något av ett gefundenes fressen. Den behandlar en väl avgränsad grupp fjärilar, oftast lätta att skrapa upp med håven på dagen i fullt solsken och dessutom med tilltagande artantal söderöver. Även om 40 av arterna nybeskrivs, återstår som framhålls av författaren alltså okända arter att upptäcka. Men framför allt är larver och näringsväxter alltså okända för flertalet arter. Att språket i boken är engelska bör inte vara något problem för nutida svenskar.

Hur känner man då igen fjärilarna? Här kunde författaren utöver de kännetecken han nämner, gärna framhållit att det platta huvudet synes indraget uppför, därav det svenska namnet korthuvudmalar. Detta tillsammans med förekomstssättet, liksom att de hellre kryper än flyger, gör att man sällan har svårigheter att placera

fjärilar som tillhörande familjen. Om man sedan vid dissektion finner de mest märkliga genitalier, ofta starkt asymmetriska och med detaljer som inte liknar något annat, bestyrks att man hamnat rätt. Och preparering av genitalierna är viktigare än i någon annan grupp, även om det ibland räcker med pensling av bakkroppsspetsen. Jag kan bara instämma i att bestämningsnycklar är obehövliga. Kanske skulle det t.o.m. vara större risk för felbestämningar med sådana. Sedan man väl med hjälp av de förnämliga färgplanschererna valt vilka arter som kan komma ifråga, återstår i regel att med genitalpreparat bekräfta vilken av dessa fjärilen tillhör. Eftersom genitalpreparering av dessa djur inte kräver någon besvärlig sönderdelning utan endast god centrering, är detta en ovanligt enkel hantering. Centreringen är viktig, eftersom genitalierna sett från sidan oftast är oigenkännliga. Färgning av hongenitalierna, som anges som oundgänglig, menar jag att man kan underlåta, eftersom de lättast färgade mjukdelarna som bursa etc. ändå inte avbildas. Bestämningsarbetet underlättas av att alla arter utom sju avbildas som fjärilar och i regel med både han- och hongenitalier, i den mån de är kända; där så behövs med tilläggsbilder och pilmarkering. Naturligtvis måste vid bestämningsarbetet också textdelen konsulteras. Den är föredömligt kortfattad och håller sig till det som betyder något.

Det är svårt att hitta någon uppgift om i vilken skala fjärilarna avbildats. I allmänhet synes de vara 5-6 gånger förstörade. För egen del hade jag föredragit totalbilder av fjärilarna i något

mindre skala i stället för att som nu ena vingparet utelämnats. Man måste dock ha förståelse för det betydande merarbete detta skulle förorsakat författaren, som själv svarat för akvarellerna, vilka för denna grupp torde vara att föredra före fotografier. Den använda förstoringen synes emellertid lämplig både för fjärilar och genitalbilder. Att skala saknas också för genitalierna är inte någon större olägenhet. I något fall stämmer inte text och bild helt överens. Exempelvis avbildas *S. iberica* med vitt huvud och krage, medan det i texten står att arten är svår att skilja från andra i artgruppen, av vilka dock inga har vitt huvud. Att *S. bifissella* skulle ha vitaktiga baktibier syns inte på bilden. Det lär bero på att det endast är insidan av tibierna som är ljus. Mer problematiskt för läsaren är att nummer 15 och 17 på plansch 10 inte alls stämmer med texten. Om man byter nummer blir det rätt.

Glädjande nog för oss svenskar har alla arter i norra Europa inom familjen bibehållits i ett släkte, *Scythris*. Många taxonomer skulle fabricerat ett stort antal släkten av arter som visar dessa nästan otänkbara olikheter i genitalierna, fast fjärilarna i vingteckning, eller brist på vingteckning, är så ensartade. Sydliga arter har däremot fått hela 7 släkten, men författaren räknar med att en del av familjens släkten kan bli synonymiserade i framtiden. Den art som kommer Sverige närmast är *Parascythris muelleri*, som enligt tabell över utbredningen i slutet av boken förekommer redan i Lettland, Polen och Tyskland. Eftersom länderna i tabellen är upptagna i alfabetisk ordning i stället för i geografisk, får man av denna inte direkt en uppfattning om tyngdpunkten i utbredningen men väl i hur många länder de olika arterna är funna. Man ser direkt att ingen art slår *S. limbella*, vilket inte är förvånande, då den lever på mållor.

En annan översikt redan i början av boken visar samtliga arter i systematisk ordning och med samma numrering som i de omedelbart följande artbeskrivningarna. Det anges att arterna placeras i alfabetisk ordning, vilket emellertid som väl är endast gäller inom artgrupperna. Grupperna har däremot ordnats efter beräknad släktskap

med början med primitivare arter. Detta hade blivit tydligare om artgruppens namn hade angetts före eller vid sidan av varje grupp eller om åtminstone ett mellanrum hade lämnats mellan varje artgrupp. Ett stort antal artgrupper innehåller tyvärr endast en art. Det plurala verbet i *dissitella*-gruppen sidan 68 gör att man förgäves letar efter mer än en art i gruppen.

Annars är tryckfel och oklarheter förvånansvärt få för ett så stort arbete och ställer i regel inte till några problem. Den som på sidan 44 hittar namnet *basistrigella* och undrar vad det är för art, får dock ingen förklaring. Det lär vara en turkisk art som först togs med i manuskriptet men sedan uteslutits. Etymologin för *guimarensis* sidan 47 är helt utan relevans och bör strykas. Uppenbart är däremot att namnet getts efter fyndorten. På sidan 50 borde för fullständigets skull angetts att namnet *scopolella* av Linné-lärjungen Osbeck använts för en svensk art, troligen *Anthophila fabriciana*, vilket tyder på att gamle Werneburgs tolkning var riktig. Värdiväxten för *S. paulella* sidan 61 skall stavas *Polytrichum*, dit bl.a. vår vanliga björnmossa hör. För *S. friedeli* anges på sidan 131 utbredning Marocko, Iran. Den stora luckan minskas betydligt av att en paratyp är från sydändan av Döda havet, varför Israel eller Jordanien borde infogats. För *S. camelella* sidan 135 gäller Pakistan österut, vilket framgår av fyndorten för den avbildade fjärilen på färgplanschen. På sidan 208 anges att författaren designerat holotypus av *Urodeta hibernella*. Detta kan per definition endast göras av auktor till namnet. Upp till på denna inklämda textsida borde stått att den är en fortsättning från sidan 179. På sidan 6 borde kunde klarare framgått att *U. hibernella* är det gällande namnet.

Inte bara småfjärilsamlare utan alla som är intresserade av insekter bör ha nytta och glädje av denna bok, som ger många intressanta utblickar. Priset för det stadiga och slitstarka bandet bör inte vara avskräckande. Man får mycket för pengarna.

Ingvar Svensson